

Мирослава Чорна
Дарій Грабар

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ
НАВЧАННЯ ГРАМОТИ
ЗА БУКВАРЕМ І ЗОШИТАМИ ДЛЯ ПИСЬМА

1 клас

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 371.32
ББК 74.26
Ч-75

Рецензенти:
вчитель-методист школи № 12 м. Києва
Охота Г. І.
вчитель-методист школи № 115 м. Києва
Лук'яненко В. Г.

Чорна М. М., Грабар Д. І.

Ч-75 Методичні рекомендації до проведення уроків навчання грамоти за букварем і зошитами для письма : 1 клас. / М. Чорна, Д. Грабар ; – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. – 256 с.
ISBN 978-966-10-2385-6

Даний посібник містить календарне планування та розробки уроків до підручників «Буквар» і «Букваринка» (авт. Чорна М. М., Грабар Д. І.).

У посібнику подані розгорнуті конспекти уроків (добукварний і букварний періоди), де пропонуються найрізноманітніші оригінальні методи і прийоми роботи на уроках навчання грамоти. Ці рекомендації забезпечать розвиток творчих здібностей, уміння самостійно працювати з книгою, розв'язувати мовні завдання аналітико-синтетичного характеру, встановлювати зв'язки, виділяти подібне й відмінне, робити певні узагальнення, оволодіти лексичним багатством рідної мови.

Посібник призначений для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів і можуть бути використані вихователями дитячих садків.

УДК 371.32
ББК 74.26

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-2385-6

© Чорна М. М., Грабар Д. І., 2012
© Навчальна книга – Богдан, 2012

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ З НАВЧАННЯ ГРАМОТИ І РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

Українська мова є державною мовою України. Для більшості її громадян вона є рідною. Рідна мова єднає сучасне покоління з попередніми й наступними і творить єдине ціле.

«Мова, — писав відомий педагог К. Ушинський у статті «Рідне слово», — є найкращий, що ніколи не в'яне й вічно розвивається, цвіт».

Як навчальний предмет українська мова виконує кілька функцій. Вона є об'єктом **пізнання, засобом спілкування і засобом самовираження** людини.

З раннього дитинства до глибокої старості людина невіддільно пов'язана з мовою. Це єдине знаряддя, яке вивищує її над світом, робить її нездоланною у пошуках істини.

Розпочинається прилучення дитини до краси рідної мови з милих бабусиних казок, забавлянок, материних колискових.

Але не кожна дитина, виховуючись вдома, сьогодні має можливість пізнавати в повній мірі багатство і красу рідної української мови. А без розвиненої мови учень не може здобути ґрунтовні знання з основ наук, не зможе гармонійно розвиватися.

Перше й основне завдання початкового періоду навчання — якомога швидше й якісніше допомогти дитині надолужити прогалини материнської школи у засвоєнні лексем рідної мови, її законів, особливостей.

Згідно тверджень вчених-лінгвістів та психологів лексичний запас особистості здебільшого формується від чотирьох до восьми років. А це якраз той вік, який охоплює дошкільне й початкове шкільне навчання дитини.

За даною програмою дитина за один навчальний рік має можливість не тільки засвоїти значення того чи іншого слова, але й осмислити обмотивованість його появи на українському ґрунті в цікавій і доступній для неї формі. Засвоєння лексем пропонується тематично підпорядковане.

Курс навчання грамоти як складова частина програми з української мови для початкової школи має на меті не лише навчити дитину читати й писати, але й закласти міцний фундамент для подальшого зацікавленого опанування школярем рідної мови.

Навчальний матеріал побудований на щоденному очікуванні дива. Коли дитина дивується, вона легко, з радістю все сприймає.

І це диво має відбуватися, в першу чергу, на уроках рідної мови.

Як досягнути задуманого подано у «**Методичних рекомендаціях щодо проведення уроків навчання грамоти**».

Для того, щоб досягти максимального ефекту у засвоєнні програмового матеріалу, автори, зважаючи на особливості шестирічної дитини, пропонують:

- а) чергувати завдання уроків читання і письма, щоб уникнути згасання **інтересу**, розвиваючи **довільну** увагу, яка формується лише в процесі спілкування з іншими людьми;
- б) **увесь навчальний день** підпорядковувати єдиній темі висловлювання, бо це сприятиме швидкому та якісному входу лексем даної теми в активний словник дитини.

Усі одинадцять років навчання будуть успішними лише тоді, коли дитина на початковому етапі захопиться книжкою, відшліфує техніку читання.

Недосконалі навички читання призводять до того, що діти мало й неохоче читають, мимоволі позбавляють себе одного з найважливіших джерел знань і збагачення свого лексичного словника. А обмеженість словникового запасу та низька техніка читання перешкоджають дитині зрозуміти, осмислити зміст прочитаного. У свою чергу, через низький розвиток мови учням важко давати логічно обгрунтовані відповіді, аргументувати свої міркування, зв'язно й послідовно викласти зміст твору чи свої думки.

Усе перераховане впливає й на інші сторони діяльності дітей, вони втрачають інтерес до процесу учіння, не вміють зосереджуватися під час виконання завдань, у них уповільнений темп роботи, недостатня спостережливість, дуже низька мовна активність.

Тому, щоб запобігти усьому переліченому, автори врахували це у створених підручниках та посібниках, щоб максимально сприяти основному завданню уроків грамоти — захопити, зачарувати дитину процесом учіння.

Щоб дана програма була зреалізована, пропонуються такі підручники і навчальні посібники:

1. Підручник «БУКВАР», який складається з добукварної, букварної та післябукварної («БУКВАРИНКА») частин, за якими шестирічний школяр вчиться увесь навчальний рік, щодня разом з вчителем опрацьовує одну розгортку (1-2 сторінки) підручника.

Підручник у своїй основі має такі філософсько-методологічні засади: звуко-буквений, складовий, словесний принципи навчання грамоти українознавчого спрямування. Його зміст перейнятий українським національним духом, відповідає національній вдачі української дитини, сприяє інтелектуальному, духовно-моральному, естетичному розвитку, утвердженню чеснот і норм моралі. «БУКВАР» і «БУКВАРИНКА» формують в учнів **інтегративні знання**.

Автори пропонують спочатку вивчення всіх голосних звуків, а тільки засвоївши їх, приступати до вивчення сонорних і найчастотніших приголосних звуків.

Це дає змогу вчителю підготувати дитину-логопата (а у шестирічному віці ще недостатньо сформований мовленнєвий апарат дитини і в класах таких учнів є великий відсоток) до сприймання, відтворення приголосних звуків, в яких вона відчуває труднощі. Вчитель має змогу навчити дитину виділяти виучуваний звук серед інших, правильно вимовляти його (логопедична казочка Язичка), слухати інших мовців. А це сприятиме в подальшому швидкому розвитку фонематичного слуху.

2. У «ЗОШИТІ ДЛЯ ПИСЬМА» (у 2-х частинах) завдання органічно пов'язані з роботою на уроках навчання грамоти в добукварний і букварний періоди.

Завдання пропонуються найрізноманітніші, цікаві, викликаючи на таких важких уроках як письмо зацікавленість у дітей. Тут і переплутанки, і малюнкові самодиктанти, й утворення нових слів з літер поданого слова.

Для розвитку координації рухів руки під час письма, уміння відтворювати різні види ліній у зошитах пропонується перед написанням літер олівчиком промальовувати предмети, в яких заховані елементи виучуваної літери.

Предметні малюнки погруповані здебільшого логічними зв'язками, встановлюючи які учень повніше осмислюватиме навколишнє через взаємозв'язки.

3. У «МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЯХ» поданий матеріал, який вчитель **творчо** використовує на всіх уроках першого року навчання дитини в школі.

Запропонований матеріал полегшує працю вчителя, розширює його знання з різних галузей мовознавчої науки і методики викладання рідної мови.

Підручник «БУКВАР» можна використовувати і в **школах національних меншин**. Він допоможе дитині, яка не володіє українською мовою, швидше засвоїти величезний пласт української мови (завдяки предметним малюнкам, підписам під ними, полосним ілюстраціям), швидко і правильно навчитися читати по-українськи, **бо автори звертають увагу і на акцентологію українських слів**.

Про те, що ілюстративна частина будь-якого підручника відіграє велике значення в навчальному і виховному процесі, ні в кого не викликає ніяких сумнівів.

Працюючи над ілюстративною частиною підручника «БУКВАР» автори ставили перед собою такі концептуальні вимоги:

- а) ілюстрації повинні **відповідати віковому сприйняттю** зображуваного;
- б) ілюстрації мають бути **органічно пов'язані з навчальним матеріалом** підручника;
- в) вони повинні викликати **позитивні емоції**, тобто повинні бути оригінальними, цікавими, естетичними.

Коротко про те, в який спосіб ці вимоги зреалізовані в підручнику:

1. Зображення є стилістично наближеними до дитячих малюнків, що становить єдність з відомими вже учням дошкільними книжками і допомагають учням на уроках образотворчого мистецтва в оволодінні навиками зображення (перспективного, предметного).
2. Основними персонажами ілюстрацій є діти, казкові герої, звірята...
3. Події відбуваються в різних ситуаціях, у різних місцях і в різні пори року.
4. У зображеннях ілюстрацій немає нічого зайвого, такого, що не було б пов'язано з темою уроку.
5. Ілюстрації чітко діляться своїми завданнями на два види: сюжетні та предметні. Перші — підпорядковані темі

висловлювання на уроці, другі — виконують роль допоміжного матеріалу.

6. Ілюстрований матеріал оригінальний і цікавий, викликає позитивні емоції.

Ці проблеми автори вирішують відповідно до завдань кожної частини підручника.

Так, наприклад, у **добукварному періоді** розміщені великі полосні **ілюстрації, побудовані здебільшого на переплутанках**, де учні з різним ступенем готовності до школи почувають себе комфортно, можуть проявити свою спостережливість.

Букварний період має ту цікавинку, що **в сюжетних малюнках заховане зображення графеми**, яка вивчається на уроці; всі **назви предметів**, зображених на полосній ілюстрації, **мають виучуваний звук** на уроці.

У **післябукварному періоді** (підручник «БУКВАРИНКА») в розділі «Великі люди України» постаті зображені не статично, а в дії.

Відповідно до теми уроку вибирається і певна кольорова гама, співвідношення кольорів, що сприяє естетичному сприйняттю зображуваного.

Автори в підручниках намагалися досягти цілісного сприйняття тексту з ілюстраціями.

Отже, **навчаючись** за даними підручниками і навчальними посібниками,

УЧЕНЬ:

- 1) швидко долає прогалини у володінні лексемами рідної мови, бо засвоює їх тематично підпорядкованими;
- 2) з мінімальними затратами енергії швидко вчиться читати (цьому сприяють слова у стовпчиках з кольоровим виділенням);
- 3) щоденно шліфує техніку читання за допомогою різних вправ;
- 4) оволодіває навиками монологічного, діалогічного мовлення, вміє висловлюватися на будь-яку тему, опрацьовану за підручником;
- 5) вміє «читати» ілюстрацію;
- 6) знайомиться (практично) з поняттями «синонімія», «антонімія», «омонімія», багатозначність; творчо використовує ці відомості в усному, писемному мовленні;

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію
КНИГИ.